

**РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ В КАНАДІ
У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ ХХ СТОЛІТТЯ****Г. В. Карась**

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
Інститут мистецтв; 76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Акад. Сахарова, 34-а; тел. +380 (342) 59-61-36*

У статті досліджено особливості розвитку українського музичного театру в Канаді, введено в науковий обіг чимало театрознавчих і загальномистецьких матеріалів, що сприяють розкриттю культурологічних процесів ХХ століття.

Ключові слова: театр, опера, музична культура, діаспора.

Музика завжди відігравала важливу роль у становленні національного українського театру від його праоснов – народних обрядів до сучасності. На думку відомого театрознавця Григора Лужницького, “впродовж свого вікового існування український народ шукав у своєму театральному мистецтві і опіки, і підтримки, й завжди знаходив там оборону своїх прав і красу своєї духовності, й у своєму театрі черпав силу до дальшої борні за свої права” [1, с.29], а також був “охороною власного «я» нації, заборолом проти денационалізації” [2, с.245].

Український театр існує не тільки на материковій Україні, а й у західній діаспорі з часу перших масових поселень в Америці та Канаді з кінця ХІХ ст. і представлений театром побутового реалізму, революційно-модерним театром (за періодизацією Г. Лужницького) та музичним театром. Власне, наукові праці, статті та рецензії Г. Лужницького [3], двотомне видання «Наш театр» [4] під його редагуванням допомагають реконструювати феномен музичного театру діаспори, хоч окремих наукових студій з означеної тематики майже немає. В багаточисельних публікаціях театрознавця В. Ревуцького тема музичного театру розкривається також побіжно [5]. Про постановку опери «Купало» А. Вахнянина довідуємося із презентаційної програми [6].

Однією з країн, де українське театральне мистецтво розвивалося впродовж століття, була Канада. В. Ревуцький встановлює періодизацію українського театру в цій країні по межі Другої світової війни: “Якщо до неї український театр існував лише в численних аматорських гуртках чи товариствах (і то не тільки в головних містах Канади) та лише часом набуваючи форми напівпрофесійного, то післявоєнний час окреслений ризиками професіоналізму. Передвоєнне театральне життя позначене численним зародженням та збільшенням театральних гуртків і вистав у периферійних містах, післявоєнний період характеризується скороченням їх діяльності” [7]. Загальною ознакою аматорського театру в Канаді першої половини ХХ ст. були музично-драматичні вистави етнографічно-побутового плану. “Вони домінували в різних драматичних гуртках, не зважаючи навіть на ідеологічне спрямування. Вони посунули

навіть на друге місце вистави історично-патріотичного змісту і вистави класиків побутово-етнографічного театру з соціальним спрямуванням” [7, с.32].

Якщо до Другої світової війни центром українського театрального життя був Вінніпег, то після неї – Торонто. Саме сюди прибуває чимало професійних акторських та музичних сил. Суспільно-політичне життя українців у Канаді, як і в інших країнах поселення, поляризувалося за ідеологічними поглядами і впливами. Оскільки культурно-мистецьке життя в діаспорі знаходилось під впливом тих чи інших громадських організацій та партій, то театральна справа розвивалася в тому чи іншому контексті.

Аматорські постановки т. зв. “прогресивних організацій Канади”*. Широка панорама діяльності аматорського театру українців цього напрямку в Канаді подано в дослідженні П. Кравчука [10]. Центром українського театрального життя в цій країні у першій половині ХХ ст. був Вінніпег. У ньому в 1904 р. вперше зафіксовано театральну виставу. Студент гімназії з Коломиї Іван Антонюк, що прибув до Канади в дім Кирила Ґеника, зібрав гурток аматорів і в цьому ж домі вони відіграли «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка [7, с.28]. Вистава викликала велике зацікавлення глядачів і вже незабаром у домі Шевченківської читальні 14 травня того ж року поставлено п'єсу «Аргонавти» Г. Цеглинського [8, с.7]. Згодом, у 1909 р., після розколу Товариства ім. Т. Шевченка на соціалістів і народовців були утворені Драматичне товариство ім. М. Кропивницького (в 1911 р. воно отримало нову назву – Драматичне товариство ім. І. Тобілевича) під проводом перших і Товариство «Відродження» із драматичним гуртком «Боян», який проіснував багато років під проводом других.

У цей час у Вінніпегу також діяв Український робітничий драматичний гурток [8, с.20]. У 1911-1914-х рр. тут існували чотири драматичні колективи: Драматичний гурток ім. Ів. Тобілевича, Драматичне товариство «Боян», Драматичне товариство ім. Ів. Котляревського і Драматичне товариство ім. М. Заньковецької. Вони були під проводом різних політичних організацій, а це загострювало внутрішню боротьбу між ними, замість творчої співпраці та обміну досвідом. Якщо спершу ці суперечки мали тільки професійну ознаку, то згодом, як наголошує П. Кравчук, вона переросла в ідеологічну боротьбу [8, с.22]. Драматичний гурток ім. В. Винниченка, який існував при відділі Української соціал-демократичної партії (1912-1920-ті рр.), проводив свою діяльність не тільки для українських робітників, але і польських, російських, єврейських. Для підготовки акторів у вересні 1917 р. він організував курс [8, с.27].

Розширення діяльності та піднесення виконавського рівня драмгуртка Товариства Український Робітничо-Фармерський Дім (ТУРФДім) у Вінніпегу пов'язане із прибуттям до Канади драматурга Мирослава Ірчана. Його режисерська робота при Українському Робітничому Домі

* Так називали себе організації лівого спрямування.

(УРДім) впродовж чотирьох з половиною років позначена впливом театру «Березіль» (вистави «Гайдамаків» за Т. Шевченком в інсценізації Леся Курбаса та інші) та Державного драматичного театру ім. І. Франка [9, с.31]. М. Ірчан разом з відомим діячем театрального мистецтва Матвієм Шатувльським організував тут у 1924 р. Робітничу театральну студію, в якій навчалися театральної майстерності понад сто осіб. Студія стала ядром театрального життя Канади цього періоду. Теоретичний лекційний курс передбачав такі теми: мистецтво і його розуміння; історія театру, зокрема українського; теорія драматичного мистецтва; наука про рухи; наука про голос; декламація; характеристика. Лекції переважно читав М. Ірчан (він же був режисером студії; видав підручник «Сцена» для поширення знання про театральне мистецтво), а також М. Волинець та диригент, співак М. Попович [8, с.64]. Участь останнього в лекційному курсі засвідчує, що певне місце у ньому відводилось музичній підготовці майбутніх акторів.

Якщо перші драматичні вистави “прогресивних організацій”, які були під впливом українських соціалістів, мали “викривати перед робітничою аудиторією кривду, заподіювану бідним багатими, збуджувати у глядачів громадянську свідомість і потребу боротися за соціальну справедливість” [8, с.399], то в репертуар театральних товариств 1930-х рр. беруться твори української класичної драматургії, чільне місце в яких відводилось музиці, українській пісні. Багатоактові п’єси, які передбачали спів та музичне оформлення, ставилися в більших аматорських колективах Торонто, Ванкувера, Вінніпегу, Едмонтону, Монреаля. Характеризуючи репертуар драматичних колективів 1920-х років, П. Кравчук виділяє музично-драматичні вистави – «Ой не ходи, Грицю», «За двома зайцями», «Циганка Аза», «Сватання на Гончарівці», «Назар Стодоля». Щоправда, першою постановкою музично-драматичного твору в Канаді була «Наталка Полтавка» (Вінніпег, 1908 р., Ванкувер, 1912 р.), першою оперою – «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського (Вінніпег, 1913 р.) [8, с.36].

Оскільки основою українських емігрантів першої хвилі були переважно селяни – представники Східної Галичини, Буковини і Закарпаття, які могли бачити театральні вистави тільки непрофесійних виконавців, то їх театральні смаки були сформовані репертуаром саме таких театрів.

Влиття у драматичні колективи у 1930-1940-і рр. значної кількості канадськонароджених українців із закінченою середньою освітою, які розумілися на музиці та були знайомі з театральним мистецтвом, давало підґрунтя для нового розвитку музично-драматичного мистецтва. Так, у 1926 р. драмгурток при УНДомі в Вінніпегу вперше на американському континенті здійснює постановку «Гайдамаків» (інсценізація Леся Курбаса поеми Т. Шевченка) за зразком театру «Березіль» в Україні. Важливу роль у виставі відігравала спеціально дібрана музика [8, с.94-95]. Постановка п’єси в нових формах не тільки “проламала” старий репертуар, а й давала уявлення про досягнення українського модерного театру.

Силами драмгуртка ТУРФДім у Дромгеллері було поставлено оперу «Запорожець за Дунаєм» в 1920 р., а 1936 р. драматично-співочий гурток ТУРФДім у Торонто здійснює постановку цієї опери за участю однієї з кращих тоді українських співачок – Софії Романко. Про наявність оркестру у цьому колективі свідчать постановки вистав «Ніч під Івана Купала» (1937), «Наталка Полтавка» (1938) під керівництвом диригента Олександра Вовчини [8, с.113, 116, 126, 194]. У виставі «Ой не ходи, Грицю» колектив ТУРФДім у Вінніпегу залучив симфонічний оркестр та хор під орудою М. Гоцуляка [8, с.115].

Для міжвоєнного періоду українського театрального, як і всього культурно-музичного процесу в Канаді, характерною є кампанія “масовізму”, яка утвердилась у цей час у всіх сферах мистецтва в Україні. Оскільки Радянська Україна підтримувала діяльність т.зв. “прогресивних організацій” Канади, то копіювання театральної справи, її форм, репертуару, є цілком зрозумілим.

Під час Другої світової війни новостворене Товариство Канадських Українців Канади (ТУК) здійснює ряд театральних постановок, тому числі музично-драматичні вистави «Різдвяна ніч» (за М. Гоголем) в Гемільтоні та «Сватання на Гончарівці» в Кровленді [8, с.160]. У 1945 р. намітилась тенденція влаштовувати музично-драматичні вистави, які залучали всі наявні мистецькі сили: акторів, хористів, солістів, музикантів та танцюристів. Так, у Торонто та Монреалі було поставлено «Сватання на Гончарівці», у Віндзорі – «Ой не ходи, Грицю», у Калгарі – «Запорозький скарб». Постановка в 1955 р. УНДомом в Торонто п'єси «Земля» (за О. Кобилянською) відбувалася за участю струнного оркестру, жіночого хору «Гагілка» під керівництвом Є. Дольного та танцювального гуртка; постановка п'єси «Назар Стодоля» та «Лимерівна» у Вінніпегу в 1962 та 1973 рр. – за участю ансамблю «Бандурист», жіночого хору «Барвінок», молодіжного хору «Динамо», танцювальних груп [8, с.250, 306, 357-358]. У 1954-1955 рр. мистецький колектив у Ванкувері (режисер А. Циткульський) здійснив постановки музичних вистав «Буковинське весілля» та «Галицьке весілля», оснований на фольклорному матеріалі. Драматичний гурток в Едмонтоні під керівництвом Василя Хомина в січні 1958 р. поставив оперету «Засвістали козаченьки», яку показував не тільки у своєму місті, але і в Калгарі, Іннісфірі, а колектив у Ванкувері – оперету «Червона калина». Постановка опери «Запорожець за Дунаєм» драмгуртком з Торонто в 1959 р. засвідчила зрілість драматичного колективу цього міста й отримала прихильну оцінку глядачів та критиків. Це дало можливість йому 1960 р. взятися за постановку опери М. Аркаса «Катерина», яка була схвалена глядачами, а мистецький рівень оцінено як високий. Душею постановки був диригент Є. Дольний. Саме йому довелося керувати струнним оркестром, чоловічим хором ім. Т. Шевченка, жіночим хором «Гагілка», які були основою вистави [8, с.286-287].

За 70 років театральної діяльності різними гуртками “прогресивних організацій” у Канаді поставлено: «Наталку Полтавку» – 26, «Запорожець за Дунаєм» – 20, «Сватання на Гончарівці» – 16 разів. З протоколів

ТУРФДім, що збереглися в різних місцевостях Канади, стверджено, що на період з кінця 1907-го до кінця 1973-го р. показано понад 2500 вистав [8, 16]. Слід зазначити, що театральні гуртки “прогресивних організацій” в Канаді відіграли позитивну етнозберігаючу роль у розвитку театального мистецтва українців, примножуючи “золотий фонд” вітчизняного музично-драматичного та музичного репертуару, привертаючи увагу значної кількості глядачів та виховуючи їхні естетичні смаки.

Аматорські постановки “національно-патріотичних організацій та гуртків Українського Національного Об’єднання (УНО)”. Націоналістичні ідеї розповсюджуються серед українців Канади з початком 30-х років минулого століття. Проте вони стали домінуючими, передовсім – у Східній Канаді, лише після прибуття до країни величезної кількості політичних біженців, зокрема членів чи симпатиків обох гілок Організації Українських Націоналістів (ОУН). Одним із напрямків культурницької діяльності національно-патріотичних організацій була театральна справа.

Драматичні колективи Вінніпегу в 1917-1918 рр. були досить досвідченими, оскільки здійснюють постановки опер. Товариство *Боян* виставляє «Чорноморців» М. Лисенка, «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. Про ці постановки писав у своїх споминах С. Ковбель [10, с.145, 148-154]. Він подає список виконавців та диригентів другої опери (М. Пасячняк, П. Юндак, Є. Турула, о. Ю. Цукорник), яку грали в Народному Домі у Вінніпегу до 1934 р., а також подає статтю із газети «Український Голос» про постановку опери «Чорноморці» в приміщенні Grand Opéra (1918). Драматичний колектив УНДому у Вінніпегу у співпраці із хором під керівництвом відомого диригента та композитора Євгена Турули у 1930-х рр. здійснюють ряд постановок оперет: «Циганський Барон» Й. Штрауса, «Сон під судний день», «Дівочі мрії», «Запорозький скарб» Є.Турули [7, 11].

У 1937 р. аматорський драматичний гурток УНО у Бедфордвілі (Саскачеван) під керівництвом А. Петрівського поставив оперету «Чорноморці» М. Лисенка [22, с.215]. Її постановку було здійснено також в Саскатуні в 1940 р. мішаним хором ім. М. Лисенка (диригент Павло Маченко) [12, с.429]. Під керівництвом останнього при кінці 1930-х рр. в УНДомі у Вінніпегу було поставлено оперу М. Лисенка «Ноктюрн» в оркестровці С. Людкевича та «Лебедина» Б. Вахнянина в оркестровці Івана Мельника [9, с.31].

В Едмонтоні гуртком УНО було поставлено оперу «Наталка Полтавка» в 1949 р. (постановка Ісаєя Чорновола), в 1958 р. ними ж поставлено другу дію з опери «Катерина» М. Аркаса (мистецьке та музичне оформлення М. Куця, І. Чорновола та С. Яременка) [12, с.521, 547]. З нагоди 30-літнього ювілею філії УНО в Едмонтоні в 1962 р. головною точкою програми була опера «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського у виконанні драматичного гуртка філії [12, с.559].

Драматичний гурток при філії УНО в Торонто діяв від початку існування організації (1933), даючи 10-15, а в 1944 році – 24 вистави

щорічно. Після війни він поповнився професійними режисерами та акторами, такими як Л. Кемпе, М. Тагаїв, Г. Ярошевич та ін. Це дало можливість здійснити постановки опер «Катерина» М. Аркаса, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського [13, с.554]. У 1950-х рр. драматичний гурток філії набуває статусу Музично-драматичного Ансамблю. Музичним керівником колективу Левом Туркевичим тоді було поставлено оперети Я. Барнича «Шаріка» та «Гуцулка Ксеня», які мали великий успіх у Торонто та Монреалі. Остання йшла на сцені десять разів, а також була відзнята фірмою «Орбіт» як фільм і демонструвалася по всій Канаді [13, с.555]. У 1953 р. у торонтонському залі Messey Hall, що має три тисячі місць, Л. Туркевич поставив оперу А. Вахнянина «Купало» (дві перші дії у концертному виконанні) із солістами, хором та симфонічним оркестром. У головних ролях виступали відомі співаки Михайло Голинський та Йосип Гошуляк [14, с.103].

У 1950-х рр. у Торонто почав працювати Український театр Григорія Ярошевича «Ренесанс», який поставив на сценах міста та в інших містах оперу «Запорожець за Дунаєм», «Чорноморці». Досвідчений режисер та актор Лавро Кемпе здійснив постановки ряду оперет: «Гуцулка Ксеня», «Шаріка» Я. Барнича, «Залізна острога» Л. Лісевича – А. Курдидика. В опері «Запорожець за Дунаєм» цього театру головні ролі виконували: Г. Тагаєва, А. Степняк, Й. Гошуляк, С. Шульга, Г. Ярошевич, який одночасно був постановником; диригував С. Жовнір [15, с.577]. Звучала опера «Запорожець за Дунаєм» з англійським коментарем в ефірі канадського радіо СВС 21 листопада 1951 р. на відзначення 60-річчя прибуття українців до Канади. Виставою керував Іван Романов, головні партії виконували: Д. Березенець, М. Лясота, В. Боднар, Д. Никифорок, К. Брей [15, с.577]. У 1964-1967 рр. знову була спроба створити «Український театр» – на сценах Манітоби було поставлено «Марусю», «Запорожця за Дунаєм». До речі, у театральні процеси часто включалися хорові колективи. Так, хор УНДому з Торонто, членами якого впродовж чверті століття були 402 особи, не тільки давав концерти, а й ставив опери («Запорожець за Дунаєм», «Катерина» та ін.), оперети («Чорноморці», «Сорочинський ярмарок», «Циганський Барон», «Шаріка») [16, с.136].

Отже, діяльність національно-патріотичних організацій українців в Канаді позитивно впливала на розвиток театральної справи емігрантів, оскільки до постановок залучалися професійні співаки та диригенти, акцент репертуарної політики був зміщений з музично-драматичного на музичний жанр.

Вершинний етап розвитку українського музичного театру в Канаді припадає на 1980-ті роки і пов'язаний з діяльністю Товариства української опери в Канаді (CANADIAN UKRAINIAN OPERA ASSOCIATION – CUOA). Основною місією товариства, створеного 1974 р. в Торонто, була презентація української опери, оперети та класичної музики українській та іноземній публіці. Представлення українському слухачеві, для

якого звичною нормою є народна ідіома, такої складної художньої форми як опера, було завданням вельми складним. З метою артистичної та фінансової підтримки українських співаків і музикантів діаспори, товариство прагнуло залучити до творчого процесу найкращі мистецькі сили. Проект був задуманий Біллом Руді та Фредом Наконечним – членами культурного комітету відділу УНО, яким була надана фінансова та організаційна підтримка [17, с.304]. Під вдалим керівництвом Б. Руді, Модеста Мисика, Алли Скляр та Ірини Лукашевич-Дзіки товариство перетворилося в незалежну організацію, що складається із Ради керівників, художнього керівника, оперного хору та оперної гільдії.

Дорога до успіху розпочалася під час Оперного тижня 1-7 грудня 1975 р., на якому в Queen Elizabeth Theatre було представлено оперу «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського в оркеструванні і під проводом відомого композитора, аранжувальника і диригента Зенона Лавришина. Чотирьохтисячна аудиторія, як писав критик Р. Гамблетон (R. Hambleton) із газети *Toronto Star*, була зачарована “неповторною музикою... розкішними мелодичними баладами... досконалими голосами” хору та солістів С. Федчук, Р. Садової, В. Шевелі, Л. Сірко та А. Сороки [17, с.304].

Тепле сприйняття починання та висока його оцінка громадськістю, інтерес професійних музичних критиків, спонукали до здійснення нового проекту – північноамериканської прем'єри опери А. Вахнянина «Купало», яка мала всього одну постановку в Харкові 1929 р. Окрім членів товариства, було запрошено солістів Роксолану Росляк, Ганну Колесник, Корнелія Оптхофа, музичним керівником – відомого диригента Володимира Колесника, колишнього головного хормейстера, диригента Київського державного театру опери та балету ім. Т.Г. Шевченка (нині – Національна опера України ім. Т.Г. Шевченка). П'ять аншлагових вистав опери в театрі MacMillan у червні 1979 р. засвідчили популярність української опери. Музичні критики особливо відзначали спів хору, який був «насправді натхненним... незабутнім..., який хотіла б мати в своєму активі будь-яка компанія» (R. Groen, *Globe and Mail*) [17, с.305].

У наступному періоді діяльності Товариства на перший план вийшла серія концертних турів в Оттаві та Монреалі. 1980 р. в Гамільтоні програма «Опера на концерті» була виконана солістами-гостями та гамільтонським філармонічним оркестром. Наступний сезон 1981 року запропонував Гала концерти симфонічної музики в Massey Hall в Торонто та з Американським симфонічним оркестром в Carnegie Hall у Нью-Йорку, участю солістів та хору. Виконувалася маловідома на континенті програма, що включала твори українських композиторів різних стильових напрямків від М. Лисенка до П. Майбороди [17, с.305].

На завершення 1981 р. в Hamilton Place і O'Keefe Centre була запропонована нова версія опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. В головних ролях були задіяні Ірена Велхаш, Ганна Колесник, Богдан Чаплинський та Девід Варджейбд. Канадські музичні критики високо оцінили постановку [17, с.305]. На відкриття нового се-

зону (кінець 1982 р.) у новозбудованому Roy Thomson Hall в Торонто товариство представило два видатні твори – світову прем'єру симфонії № 4 під назвою «Українська» канадського композитора Юрія Фіали та північноамериканську прем'єру кантати-симфонії «Кавказ» Станіслава Людкевича на слова Т. Шевченка. У березні 1983 року Клівленд та Детройт мали можливість послухати «Кавказ» у виконанні оперного хору та солістів у фортепіанному супроводі Хосе Хернандеса.

Святкування 90-річного Ювілею УНО, концерт в Carnegie Hall у 1984 році принесло незабутній музичний досвід товариству, адже програма за участю хору товариства, Американського симфонічного оркестру та відомої піаністки Лідії Артимів включала «Кавказ» С. Людкевича, нещодавно написану «Святкову увертюру» Ю. Фіали та інші твори [17, с.305]. 20 травня того ж року Оперний хор ще раз дивував американську аудиторію – на цей раз у Чикагському Ліричному Оперному Театрі із кантатою-симфонією С. Людкевича з повним симфонічним оркестром. Гостем-виконавцем дня був піаніст Роман Рудницький.

Оперним тижнем 1-8 червня 1984 р. в MacMillan Theatre Товариство відзначало власне десятиліття, стоп'ятдесятиліття Торонто та двохсотліття Онтаріо. Були представлені: улюблений, недавно поставлений «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, кращі прем'єри року, «Наталка Полтавка» М. Лисенка за І. Котляревським, бенефіс-концерт «Галактика зірок», доходи від якого передбачалися для реалізації майбутньої монументальної постановки «Тараса Бульби» М. Лисенка [17, с.305].

Успіх Товариства значною мірою був зумовлений динамічною енергією, талантом художнього керівника і диригента Володимира Колесника. Його досвід та роки праці в Оперному товаристві залишили яскравий слід в музичному житті цієї країни. Зі своїм оперним колективом у Торонто він поставив опери «Купало» А. Вахнянина, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, «Наталку Полтавку» М. Лисенка, «Алкід» Д. Бортнянського, «Роксоляну» Д. Січинського, а також кантату «Кавказ» С. Людкевича та ряд вокально-симфонічних концертів. Його тісна співпраця з хором «Дніпро» в Едмонтоні увінчалася успіхом у постановці опер «Купало», «Запорожець за Дунаєм», прем'єр – кантати «Завойовники прерій» (музика Сергія Яременка, слова Яра Славутича), ораторії «Неофіти» Мар'яна Кузана з Франції, що була виконана якраз на відзначення 1000-ліття Хрещення України Українською Католицькою Єпархією Едмонтону. Пізніше, у 1993 р., відбулася в Едмонтоні прем'єра ораторії «Священний Дніпро» (музика Валерія Кікти, лібрето С. Майданської), яку хор «Дніпро» в Едмонтоні за рекомендацією маестро В. Колесника замовив у авторів на відзначення свого 40-літнього ювілею.

З нагоди святкування Тисячоліття Хрещення Руси-України Оперний хор Товариства вивчив та виконав 8 листопада 1987 р. у Roy Thomson Hall унікальний твір Ю. Фіали Concerto-cantata, написаний композитором на замовлення Альбертського Ювілейного Комітету для мішаного хору у супроводі фортепіано. Іншим проектом CUOA було замовлення

українському композиторові Мар'яну Кузану з Парижа здійснення редакції та оркестрування опери Д. Січинського «Роксоляна», написаної 1909 р. Вперше північноамериканська прем'єра опери (концертне виконання) відбулася в 1988 р. в O'Keefe Centre [17, с.307].

Здійснення ряду постановок стало можливим завдяки тісній співпраці диригента Володимира Колесника та хору «Дніпро» з Едмонтону (диригент Марія Дитиняк). Вона розпочалася постановками опер «Купало» А. Вахнянина (1981) та «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського (1983). До першої, яка стала монументальним проектом, було залучено майже всю українську громаду міста. Ряд підкомітетів об'єднав понад 260 добровільних працівників. Участь у прем'єрі (18, 19 червня 1981 р.) брали співаки Р. Росляк, Г. Колесник, Б. Чаплинський, Л. Скірко, Й. Гошуляк та інші, хор «Дніпро» (диригент М. Дитиняк), чоловічий хор «Каштани» (диригент М. Свистун), танцювальний ансамбль «Дніпро» (керівник Н. Доброліж), головний диригент та мистецький керівник – В. Колесник. Фахову рецензію на постановку опери в газеті «Український голос» написав композитор С. Яременко. Виокремлюючи роль хорів, він відзначав: «Чиста інтонація, виразна дикція, добре фразування та добрий голосовий баланс надавали хорам доброї якості» [18, с.148]. Успіх опери був великим, публіка, переповнюючи зал, гучними оплесками широко нагороджувала виконавців.

На відзначення 30-річчя своєї музичної діяльності 26, 27 жовтня 1983 р. хор здійснює другу постановку – оперу «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського. Творчий склад в основному залишився той же, що і в першій, тільки долучилася співачка М. Кокольська-Мусійчук [18, с.148]. Останній концерт під керівництвом В. Колесника був присвячений десятій річниці трагедії Чорнобиля (1996). В Massey Hall було виконано і здійснено записи твору «Священний Дніпро» В. Кікти. Пізніше хор співав Літургію В. Кікти двадцять три рази в різних церквах Канади і США, в тому числі у Савт Баунд Бруку під керівництвом Алли Скляр.

Професійна робота В. Колесника в Товаристві від 1978 р. привернула увагу і отримала високу оцінку канадських музичних критиків. Так, Рубі Мерцер (Ruby Mercer) – редактор публікацій Опері Канади, взяв інтерв'ю в українського диригента і вів з ним дискусію про українську оперу в передачі «Час опери» на каналі CBC FM. Два музичні критики Стенд Роувуд (Svend Roewade) та Вільям Літтер (William Littler) представили творчий шлях В. Колесника у виданнях Music Magazine та Toronto Star [17, с.306].

CUOA було визнане не тільки в мистецькому середовищі завдяки позитивній музичній критиці і газетах Торонто, але також і в двох публікаціях відомих канадських музикознавців-істориків. Так, в англійській «Енциклопедії музики в Канаді» [19, с.943] у гаслі «Україна» дана позитивна характеристика діяльності Товариства, що свідчить про її визнання. Друга робота – історичний альбом про розвиток театрального мистецтва Торонто в 1825-1984 рр. [20] представляє Товариство української опери у складі MacMillan Theatre та O'Keefe Centre. Обидва презентацій-

них видання, включивши відомості про СУОА, засвідчили його великий внесок у створення умов для розвитку українських та неукраїнських професійних співаків, артистів, музикантів.

СУОА продовжує свою діяльність у новому тисячолітті. Останнім часом під егідою товариства реалізується новий проект The Ukrainian Art Song Project.

Відомий британський співак бас-баритон Павло Гунька планує записати понад 300 вокальних творів – класичних скарбів пісенної творчості українських композиторів Миколи Лисенка, Кирила Стеценка, Якова Степового, Бориса Лятошинського, Юлія Мейтуса та ін. [21]. Перші записи вже реалізуються. Це 124 солоспіву М. Лисенка на шести CD дисках, 55 солоспівів Я. Степового на двох CD дисках, 42 солоспіву К. Стеценка на двох CD дисках.

Отже, музичний театр українців у Канаді пройшов еволюційний шлях від аматорських вистав побутового жанру до оперних постановок професійного рівня. Якщо в першій половині ХХ ст. переважали музично-драматичні вистави у постановці багаточисельних аматорських театральних гуртків та колективів, то після Другої світової війни із прибуттям до країни професійних митців (співаків, диригентів) театральна справа набула рис професійності. Творча діяльність відомих диригентів Лева Туркевича, Володимира Колесника, Марії Дитиняк, співаків Михайла Голинського, Йосипа Гошуляка, Ганни Колесник, Богдана Чаплинського, Марти Кокольської-Мусійчук та інших забезпечила вперше на американському континенті постановки ряду музичних вистав та концертних програм, які засвідчили високий професійний рівень українського музичного та музично-драматичного мистецтва. Воно стало органічною частиною мультикультурної палітри Канади, що свідчить про його визнання.

Література

1. Лужницький Г. Початок українського літературного мистецтва / Григор Лужницький // Український театр. Наукові праці, статті, рецензії: Збірн.праць. – Львів: 2004. – Т.1. Наукові праці. – С. 29.
2. Лужницький Г. Театр в історії галицького відродження / Григор Лужницький // Український театр. Наукові праці, статті, рецензії: Збірник праць. – Львів: 2004. – Т.1. Наукові праці. – С. 245.
3. Лужницький Г. Український театр. Наукові праці, статті, рецензії: Збірник праць / Григор Лужницький. – Львів: 2004. – Т.1. Наукові праці. – 344 с.; Т.2. Статті, рецензії. – 360 с.
4. Наш театр. Книга діячів українського театального мистецтва. 1915-1975. – Т.1 / Гол. ред. Гр. Лужицький. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто – ОМУС, 1975. – 847 с. [НТШ Секція історії України. Комісія театрознавства]; Наш театр: Книга діячів українського театального мистецтва: 1915–1991. Том II. /Редкол.: О. Лисяк, Г.Лужницький (гол. ред.), Л.Полтава та ін. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: Об'єднання мистців української сцени (ОМУС), 1992. – 796 с.

5. Ревуцький В. В орбіті світового театру / Валеріян Ревуцький. – Київ; Харків; Нью-Йорк: Вид-во М.П. Коць, 1995. – 243 с.; Ревуцький В. Життя і сцена / Валеріян Ревуцький. – Нью-Йорк–Торонто: Слово, 1998. – 272 с.; Ревуцький В. З історії українського театру в Канаді / Валеріян Ревуцький // Західноканадський збірник. Ч. 4. /Упор. Яр Славутич. – Едмонтон: Канадське НТШ: Друкарня Видав. Спілки «Гомону України», 2000. – С.28-45; Ревуцький В. Лесь Курбас у театральній діяльності в оцінках сучасників. Збірка документів / Валеріян Ревуцький. – Балтімор-Торонто: Смолоскип, 1989. – 1030 с.; Ревуцький В. Нескорені березильці / Валеріян Ревуцький. – Нью-Йорк: Слово, 1985. – 202 с.; Ревуцький В. По обрїю життя. Спогади / Валеріян Ревуцький. – К.: Час, 1998. – 344 с.; Ревуцький В. П'ять великих акторів української сцени / Валеріян Ревуцький. – Париж, ПУНФ, 1955. – 94 с.
6. Едмонтонська прем'єра опери «Купало» Анатолія Вахнянина. 18 і 19 червня 1981 р. в аудиторії «Jubilee». В дев'ятдесяту річницю поселення українців в Канаді. Заходом ансамблю «Дніпро» і під патронатом Комітету Українців Канади [Програмка]. – Едмонтон, 1981. – 30 с.
7. Ревуцький В. З історії українського театру в Канаді / Валеріян Ревуцький // Західноканадський збірник. Ч. 4. /Упор. Яр Славутич. – Едмонтон: Канадське НТШ: Друкарня Видав. Спілки «Гомону України», 2000. – С.28.
8. Наша сцена. Художня самодіяльність українських поселенців у Канаді / Упоряд. Петро Кравчук. – Торонто, Канада: Видав. т-во «Кобзар», 1981. – 492 с.
9. Ревуцький В. З історії українського театру в Канаді / В.Ревуцький. – С. 28.
10. Пропам'ятна книга Українського Народного Дому у Вінніпегу / Матеріали до цієї книги зібрав і написав Семен Ковбель; зредагував проф. Д. Дорошенко. – Вінніпег: видано заходами і коштом Українського Народного Дому у Вінніпегу, 1949. – С.145, 148-154.
11. Пропам'ятна книга Українського Народного Дому у Вінніпегу... – С.590; Господин А. Професор Євген Турула (1992–1951) // Господин А. Творці культури і науки / Андрій Господин. – Вінніпег (Канада): Накладом Читальні «Провіта» у Вінніпегу, 1988. – С.26.
12. На шляху до національної єдності. П'ятдесят років праці Українського Національного Об'єднання Канади. 1932-1982. Ювілейний Збірник. Т.1. Ч.2. / Ред. З.Книш. – Торонто: УНО Канади, Крайова Екзекутива, 1982. – С.215. [Українське Національне Об'єднання Канади].
13. Нарис історії Конгресу Українців Канади в Торонті: у тисячоліття християнства в Україні; століття поселення українців в Канаді; п'ятидесятиріччя відділу КУК в Торонто = A historical outline of the Ukrainian Canadian Congress Toronto-Branch / редактор Василь Дідюк. – Торонто: Конгрес Українців Канади, 1991.– С.555.
14. Гошуляк Й. Михайло Голинський / Йосиф Гошуляк // 300 вечорів «Козуба»: Альманах до 35-ліття діяльності культурно-мистецького товариства «Козуб». Хроніка – статті – спомини – фотографії / Матеріали

- зібрав, упорядкував і зредагував Михайло Гава. – Торонто: Видання культурно-мистецького товариства «Козуб», 1991. – С.103.
15. Григоріів Ю. Ювілей безсмертного твору. У 100-ліття опери «Запорожець за Дунаєм», 150-ліття з дня народження та 90-ліття з дня смерті її автора / Проф. Юрій Григоріів // Визвольний шлях. –1963. – Кн.5/111 . – С.577.
16. Марунчак М. Історія українців Канади. Том II. / Михайло Марунчак – Вінніпег: Накладом УВАН в Канаді, 1991. – С. 136.
17. Malanchuk N. Canadian Ukrainian Opera Association / Nadia Malanchuk & Marusia Soroka // Нарис історії Конгресу Українців Канади в Торонті: у тисячоліття християнства в Україні; століття поселення українців в Канаді; п'ятдесятиріччя відділу КУК в Торонто / редактор Василь Дідюк. – Торонто: Конгрес Українців Канади, 1991.– Р.304.
18. Дитиняк М. Хор «Дніпро» / Марія Дитиняк // Західноканадський збірник. Ч.3./Упор. Я. Славутич. – Едмонтон, Канада, 1998. – С.148.
19. ENCYCLOPEDIA OF MUSIC IN CANADA, edited by Helmut Kallmann, Giles Potvin, and Kenneth Winters. – University of Toronto Press, 1981. – P.943-943.
20. LOOK AT THE RECORD – AN ALBUM OF TORONTO'S LYRIC THEATRES 1825-1984, by Jonn Parkhill Baillie.
21. Див. сайт: www.musicaleopolis.com

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.04.2011р.

Рекомендовано до друку докт.мист.наук, проф. Черепаниним М.В.

DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN MUSIC THEATRE IN CANADA IN THE CONTEXT OF CULTURE DEVELOPING PROCESSES OF THE 20TH CENTURY

H. V. Karas'

*PreCarpathians National University by Vasyl Stefanyk;
Institute of arts; 76000, Ivano-Frankivs'k, Acad. Saharov st., 34;
ph. +380 (342) 59-61-36*

The article deals with the Ukrainian music theater in Canada, which evolved from amateur theatricals of the genre art into opera productions at the professional level. If in the first half of the 20th c., there was dominance of musical and dramatic performances staged at numerous clubs and amateur theater groups, after World War II, the arrival of professional artists (singers, conductors) in the country caused the theatre to become professional. The creative activity of famous conductors L. Turkevych, V. Kolesnyk, M. Dytyniak, singers M. Holynskiyi, I. Hoshuliak, G. Kolesnyk, B. Chaplynskyi, M. Kokolska-Musiytchuk and others secured the staging of a number of musical performances and concerts on the American continent for the first time. This showed the high professional level of Ukrainian music as well as musical

and dramatic art. It became an integral part of the multicultural palette of Canada, indicating its recognition.

Key words: *theater, opera, musical culture, Diaspora.*